

Andrzej Świątczak

"L'amour qui change le monde :
théologie de la charité", René Coste,
Paris 1981 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 21/1, 313-317

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eugeniusz Weron SAC, *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich*, Poznań—Warszawa, Pallotinum 1980, s. 286.

Ks. docent Weron jest od wielu lat znanym w Polsce teologiem, specjalistą w zakresie teologii laikatu i apostołstwa. Ma za sobą znaczny dorobek publikacji w tym przedmiocie. Ostatnio wydał poważną publikację książkową dotyczącą teologii życia wewnętrznego ludzi świeckich.

W słowie wstępnym autor wyjaśnia charakter tej książki. Nie jest to więc podręcznik teologii życia wewnętrznego ludzi świeckich. Autor dość skromnie określa charakter i zakres tej książki pisząc, że chodzi w niej o zagadnienia wybrane z zakresu teologii duchowości.

Ta deklaracja wskazuje na wielką, może zbyt wielką skromność autora. Jak łatwo się przekonać przy lekturze książki, zamierzenia — i osiągnięcia — autora są dużo bardziej ambitne, niż prosty wybór zagadnień z określonej, uprawianej przez niego od dziesiętek lat, dziedziny teologii. Nie jest to wprawdzie typowy podręcznik akademicki, na taki trzeba będzie, być może, jeszcze długo poczekać. Jest to jednak szeroka synteza zagadnień z zakresu teologii laikatu, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki duchowości ludzi świeckich.

Praca: *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich* obejmuje dwie wyraźnie wyodrębnione części. Pierwsza ma tytuł: część ogólna, druga część szczegółowa.

Głównym problemem pierwszej jest ten: czy istnieje odrębna duchowość ludzi świeckich w Kościele? Analizy przeprowadzone na ok. 400 stronach tej właśnie, ogólnej części książki wskazują dość przekonująco, że ludziom świeckim da się określić własny, odrębny sposób „życia w Chrystusie”, czyli odrębną, swoistą wspólną duchowość — w ramach wspólnej duchowości chrześcijańskiej. Autor próbuje bliżej ukazać na czym polega ta odrębna duchowość laikatu. Określa ją mianem „duchowość wcielenia” lub „duchowość inkarnacyjna”.

Część szczegółowa ukazuje tę odrębną duchowość laikatu w różnych dziedzinach życia, a w szczególności: w zachowaniu rad ewangelicznych, w stylu modlitwy, w życiu małżeńskim i rodzinnym, w pracy zawodowej, w swoistych charyzmatkach, w radości i cierpieniu, w odniesieniu do granicznej w życiu ludzkim sprawy śmierci.

Książka ks. E. Werona stanowi klucz do zrozumienia własnej tożsamości laikatu, a przez to i swoistych zadań laikatu we wspólnocie ludu Bożego, Kościoła Chrystusowego. Może się też stać cennym narzędziem w pracy duszpasterskiej wśród ludzi świeckich, pracy zmierzającej do kierowania ich ku osiągnięciu pełni życia Bożego i chrześcijańskiej doskonałości religijno-moralnej.

Stanisław Olejnik

René Coste, *L'amour qui change le monde. Théologie de la charité*, Paris 1981, Editions S.O.S., s. 261.

René Coste, profesor teologii społecznej na Instytucie Katolickim w Tuluzie, sulpicianin, w pierwszej fazie swoich zainteresowań skupił

się wokół zagadnień życia społecznego. Będąc z wykształcenia prawnikiem rozwił i prezentował katolicką naukę społeczną poprzez analizę treści encyklik społecznych papieży. Po uzyskaniu doktoratu z teologii interesuje się nadal problematyką społeczną, ale już na płaszczyźnie wiary, Objawienia. W ten sposób zaczął uprawiać teologię społeczną w sposób gruntowny i systematyczny. Świadczy o tym dość obszerny dorobek naukowy autora. W jego twórczości da się wyodrębnić wyraźnie dwa okresy: pierwszy do roku 1968, w którym swoje badania i poszukiwania prowadzi na płaszczyźnie etyki naturalnej. Kluczowymi pozycjami tego okresu są: *Le problème du droit de guerre dans la pensée de Pie XII*, Paris, Aubier, 1962 oraz *Morale internationale. L'humanité à la recherche de son âme*, Paris-Tournai, Desclée, 1965. W drugim okresie, od 1968 roku, autor nie zapomina o pierwszym, ale poszukiwania swoje prowadzi już w płaszczyźnie etyki chrześcijańskiej. Jest to czas gruntownej refleksji teologicznej. Najważniejszą pozycją tego okresu jest książka: *Théologie de la liberté religieuse*, Gembloux, Duculot, 1969. Z innych na szczególną uwagę zasługują: *Dynamique de la paix*, Paris—Tournai, Desclée, 1965; *Évangile et politique*, Paris, Aubier, 1968 (książka przetłumaczona i wydana także po polsku w serii: Znaki czasu, Editions du dialogue, nr 11, Paris 1969 oraz *Pluralisme et espérance chrétienne. Pour une Église pluraliste*, Mulhouse, Salvator, 1977. Uderza wielką płodność pisarską autora. Każdego roku ukazuje się przynajmniej jedna książka, obok licznych artykułów. Dzięki temu profesor R. Coste jest zaliczany do plejady znanych współczesnych teologów.

Jego ostatnia książka: *L'amour qui change le monde. Théologie de la charité*, Paris, Editions S.O.S., 1981, s. 261 jest studium na temat istotnych wymiarów miłości chrześcijańskiej. Autor zaznacza w przedmowie, że napisał ją nie tyle dla teologów, ile raczej dla szerszego grona czytelników. Stąd podjął trud napisania jej w języku dla wszystkich zrozumiałym przez rezygnację z terminów trudnych. Zwraca się w pracy głównie do chrześcijan, którzy między innymi prowadzą różnego rodzaju instytucje i akcje charytatywne a wyrażali potrzebę teologii miłości. I dlatego nasz teolog wyznaje, że współtwórcami książki są w jakimś sensie wszyscy ci, którzy troszczą się o to, by Kościół stał się wspólnotą bardziej braterską, a także ci, którzy przez swą rzetelność i odpowiedzialność zawodową, przez swoje zaangażowanie społeczne i polityczne podejmują wysiłek, by uczynić społeczeństwo bardziej sprawiedliwym i braterskim.

Zauważa się, że tetologia miłości R. Coste'a jest owocem jego długiej refleksji osobistej, którą podejmował w całej dotychczasowej twórczości. Jest ona mocno osadzona w egzegezie biblijnej (s. 21—72) i karmiona obficie dorobkiem Ojców Kościoła, wielkich mistyków, teologów a także wypowiedziami ostatnich papieży i nauką Soboru Watykańskiego II. Każdy jednak teolog ma swoje własne wyczucie i swoją własną historię. Autor z pokorą wyznaje, że w tym co prezentuje jest jakiś wpływ wielu wybitnych postaci; ze świętych: św. Augustyn, św. Franciszek Salezy, z katolików: Pascal, O. de Lubac, Maurice Zundel, Paweł VI, Jan-Paweł II, F. Perroux, Mgr Rodhain, z prawosławnych i protestantów: patriarcha Atenagoras, P. Evdokimov, O. Clément, K. Barth, M. L. King, z Żydów: Bergson i Levinas, z marksistów: Marks, E. Bloch i wielu ich współczesnych uczniów (s. 10).

Autor myślał już dawno o napisaniu teologii miłości. Bezpośrednim jednak powodem realizacji tego trudnego przedsięwzięcia był zbieg

dwóch wydarzeń: narodziny Stowarzyszenia fundacji J. Rodhain'a (L'Association pour la fondation Jean Rodhain), które w duchu synnego założyciela „Secours Catholique” ma zadanie popierać promocję miłości w życiu oraz Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w Lourdes (1981 r.) koncentrujący swoje rozważania wokół Sakramentu Miłości.

Prezentowana tutaj praca jest również osobistym przekonaniem R. Coste'a, jego zaangażowaniem jak i w pewnej mierze aktem wiary w potęgę Miłości. Co myśli o niej i jak ją rozumie dzisiaj Kościół, na czym polega oryginalność miłości ewangelicznej? — oto pytania, które ciągle powracają w pracy, a próba odpowiedzi podjętej przez autora ma na celu ukazanie nam istotnych elementów miłości i realizowania jej w życiu. Przy tym zauważa się, że ukazując teologię miłości, nie zapomina ani na chwilę o problemach współczesnej ludzkości, a rzetelna analiza rzeczywistości pobudza do zaangażowania na rzecz lepszego życia w świetle Ewangelii.

Zadaniem autora jest ukazanie nam współczesnym wspaniałej dynamiki miłości ewangelicznej, która jest w stanie dokonać przemiany życia człowieka i dotychczasowej struktury społeczeństwa.

Nie można dopuścić do tego, by pojęcie i rzeczywistość miłości uległy dewaluacji. Stąd potrzeba właściwego pojęcia i znaczenia miłości. Dzisiaj miłość najczęściej kojarzy się człowiekowi z jałmużną np.: udzielenie pomocy potrzebującemu, ofiarowanie czegoś żebrakowi, odwiedzenie chorego itp. Nie widzi się w niej natomiast siły, która jest zdolna zmienić życie, a jeszcze mniej energii, która ma moc zmienić świat. Autorowi jednak nie chodzi tylko o sprecyzowanie pojęcia, lecz głównie o wydobycie wymogów etycznych tego, co oznacza, a następnie o ideę człowieka, jego życia w społeczeństwie, które powinno się wyrażać w miłości. Teologia miłości R. Coste'a jest żywa, gdyż sytuuje się w miejscu spotkania Kościoła i świata (s. 17). Całe przedsięwzięcie autora ma charakter eklezjalny, a także profetyczny, dając w ten sposób świadectwo Boga żywego w świecie i orientując wszelkie poczynania człowieka i społeczności w kierunku przyszłości absolutnej (s. 18). W tym miejscu spotyka się z teologią nadziei, a te dwie teologie nie mogą istnieć bez teologii wiary. Teologia miłości nie byłaby autentyczna, gdyby nie uczestniczyła w niej w sposób pełny dwa nierozdzielne od siebie elementy: miłość Boga i bliźniego. Jest to inaczej praktyka miłości w życiu chrześcijanina.

Po krótkim wprowadzeniu prof. R. Coste przechodzi do omówienia prezentowanego zagadnienia w dziesięciu kolejnych rozdziałach. Każdy następny rozdział zasadza się na tym, co było powiedziane poprzednio i zmierza stopniowo do wydobycia elementów składających się na istotę miłości. W rozdziale I i II autor sięga do samych podstaw biblijnych miłości. Przenikają one podwaliny ludzkiego doświadczenia życiowego i doświadczenia wiary wyjątkowej jakości (Abraham, Mojżesz, Prorocy). Są one jednocześnie wspaniałą lekcją dla naszej epoki. Człowiek miłości pozostanie zawsze człowiekiem wiary. Ostatecznie jednak najpełniej dociera się do źródła miłości, którym jest Bóg, objawiający się w Jezusie Chrystusie. W tym miejscu Coste sięga do istoty struktury miłości ewangelicznej. Trzeba ciągle powracać, stwierdza autor, do Kazania na Górze, by wydobyc dynamikę miłości dla naszych czasów, by jaśniej ukazać zadania Kościoła we współczesnym świecie (s. 54—55). Relacją miłości i sprawiedliwości

zajmuje się Profesor w kontekście* biednych, przy czym wyróżnia z jednej strony nędzę ekonomiczną i społeczną, z drugiej zaś strony nędzę ewangeliczną. Człowiek, który autentycznie kocha, będzie w sensie ewangelicznym biednym (rozdz. V). Powszechny charakter miłości i jej dynamiki zainaugurowany w Chrystusie znajduje swoje przedłużenie i realizację w społeczności Kościoła. To w Nim możemy odkryć i żyć miłością. Źródłem i pokarmem takiej postawy jest Eucharystia, nazywana też Sakramentem Miłości. Jest Ona z pewnością celebracją braterstwa, ale domaga się potem kontynuacji w życiu. Staje się tym samym wymogiem wspólnoty eklezjalnej (rozdz. VI i VII). Następnie autor posuwa się w swej analizie miłości jeszcze dalej, dając odpowiedź na pytanie: czy braterstwo może się zapisać w strukturach politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturalnych, albo mówiąc krótko — czy miłość posiada wymiary polityczne? (rozdz. VIII). Z punktu widzenia wiary chrześcijańskiej miłość ma także wymiar kosmiczny, dotyczy bowiem całej ludzkości. Ona konkretyzuje się między innymi przez obecność chrześcijan we wszystkich krajach świata. Mają oni prawo do solidarności ze wszystkimi braćmi chrześcijanami (rozdz. IX). W rozdziale tym powracają, już w poprzednich książkach szeroko opracowane, zagadnienia wojny i pokoju (s. 201—210), nędzy i bogactwa narodów (s. 210—215) oraz potrzeby budowania wspólnoty o charakterze ogólnoswiatowym (s. 215—218). W rozdziale X, ostatnim, ukazuje już w sposób syntetyczny dynamikę miłości. Jest ona jak ogień, który poprzedza i oświetla drogę.

W konkluzji książki autor odnosi czytelnika do pewnego symbolu: „Rzeki ognia” (La fleuve de feu), a także do ujęcia miłości w słynnym orędziu Kierkegaarda. Profesor R. Coste wybrał symbol „ognistej rzeki”, by wyrazić w ten sposób przemieniającą siłę miłości w ciągu wieków aż do absolutnego jej wypełnienia w przyszłym Królestwie (s. 245). Ogień, jeden z najczęściej używanych symboli biblijnego Objawienia, wyraża obecność i działanie Boga, który jest Duchem. Chodzi o ogień, który oczyszcza, oświeca i ogrzewa. Woda z kolei też może być, podobnie jak ogień, siłą niszczycielską, ale na pierwszym miejscu ożywia i oczyszcza. Symbole te wzajemnie się uzupełniają i w pełni oddają siłę oddziaływania miłości.

Miłość chrześcijańska tkwi w najgłębszym dynamizmie ludzkiego doświadczenia, które pochodzi i przemienia się w tyglu Miłości objawionej w Jezusie Chrystusie. Z drugiej strony uznaje ona każdą przyjaźń, każde braterstwo, każdą autentyczną miłość, każdy wysiłek pracy dla sprawiedliwości i pokoju, solidarność między ludźmi, klasami społecznymi, narodami i wyznaniem. Ewangeliczna miłość daje dowody maksymalnego otwarcia wobec autentycznych wartości ludzkich. Prof. R. Coste jest przekonany, że teologia miłości jest podstawą praktyki miłości, a ta z kolei służy bardzo intensywnie i skutecznie, właśnie jej, swoim doświadczeniem.

Perspektywa ewangelicznej miłości jest uniwersalna. Promowanie miłości pod wszelkimi nazwami, pojęciami — oto moralność ludzkości, moralność przyszłości (s. 240). W ciągu wieków wyznawcy Chrystusa ukazywali, że miłość bezinteresowna stała się rzeczywistością w historii. „Rzeka ognia” ma w sobie dziwną siłę udzielania się innym. Horyzontem miłości jest ludzkość, Coste dodaje, w wymiarze wiecznym (s. 243). Na pierwszym jednak miejscu realizacja miłości należy do Kościoła i dlatego powinien On być Kościołem przebaczenia, powinien dążyć do jedności wśród wszystkich chrześcijan. Teologia mi-

łości Coste'a ma wymiar wieczności i ożywiona jest wspaniałymi perspektywami chrześcijańskiej nadziei.

Autor książki *L'amour qui change le monde* nie daje w niej ostatecznej i ścisłej definicji miłości. W jej poszukiwaniu jednak wyszedł z samego źródła tzn. od refleksji nad stworzeniem, wydobyl podstawy biblijne miłości, tak bardzo dziś realne do urzeczywistnienia. Co więcej, uderza u autora głęboka znajomość Tradycji, szczególnie okresu patrystycznego a przedłużona w dalszej części rozważań osiągnięciami teologów i współczesnej nauki Kościoła. Znajduje to swój wyraz w bogatych przypisach, umieszczanych na końcu każdego rozdziału. Uderza także przejrzystość tekstu i treści. Można mieć tylko żal do wydawców książki, że od strony technicznej tekst jest bardzo skupiony. Spotyka się strony, które mają 55 wierszy na stronie. Ten brak utrudnia w jakimś stopniu nanoszenie swoich uwag i spostrzeżeń w trakcie lektury.

Poszczególne rozdziały poprzedzone są krótkim wstępem z zapowiedzią rozwinięcia i pogłębienia problemu w kolejno następujących po sobie paragrafach. Autor dokonuje szeregu porównań, ukazuje braki oraz wydobywa to, co wartościowe z dorobku teologów prawosławnych i protestanckich, a także przedstawicieli różnych filozofii — wszystko po to, by ukazać co jest najistotniejsze w teologii miłości.

Przez cały czas pamięta o wymiarach egzystencji ludzkiej, społecznej i historycznej, gdzie miłość jest w życiu ludzkim czymś fundamentalnym. Tytuł książki „Miłość, która zmienia świat” jak motto, jak myśl przewodnia powraca i przewija się w całej pracy.

Autor wyraża życzenie, by z jego książką zapoznali się także nie-chrześcijanie. To pragnienie jest powodowane częstym ich twierdzeniem, że miłość chrześcijańska wprowadza ograniczenia w codziennym życiu. Nie dostrzegają zatem jej twórczego charakteru, który należy przeciwieństwo do jej istoty.

Cechą charakterystyczną książki R. Coste'a jest jego optymizm sięgający eschatologii, która zawsze posiada coś z dynamizmu.

Trzeba podkreślić, że całe dzieło jest gruntownie przemyślane przez autora. Stanowi swego rodzaju świadectwo, iż można na co dzień żyć miłością Boga i bliźniego.

W świetle rozważań nad treścią „L'amour qui change le monde” trudno nie zaakceptować spostrzeżenia biskupa G. Matagrina z Grenoble: „Od dawna czekało się na prezentację syntezy podstawowego wymagania życia chrześcijańskiego według podwójnego a zarazem nierozdzielonego przykazania miłości Boga i bliźniego” (s. 1).

Książka R. Coste'a jest także zachętą do praktykowania miłości w życiu Kościoła.

Andrzej Świątczak

Felice Adalberto B e d n a r s k i OP. *Dalla scontentezza alla speranza cristiana*. Edizioni di „Agape”, Roma 1980 s. 48.

Głębokie osadzenie rzeczywistości chrześcijaństwa w jego wymiarze praktycznej realizacji życiowej wymaga rozważania także problemów dotyczących dnia powszedniego. Po prostu idzie o zwrócenie uwagi na prozaiczne elementy religijnej sfery życia ludzkiego. Chrześci-